

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора мистецтвознавства, професора,
завідувачки кафедри дизайну тканин та одягу
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Лагоди Оксани Миколаївни
на дисертаційну роботу **Касса Богдана Вікторовича**
**«Дизайн авторських колекцій чоловічого одягу: сучасні підходи та
засоби декорування»**, представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філософії (PhD) за спеціальністю 022 – Дизайн

Актуальність дослідження. Загальне тяжіння постмодерної культури до видовищності та перформативності, театралізація різних форм репрезентацій модного вбрання призвели до посилення ролі декоративно-оздоблювального аспекту костюма, зокрема, чоловічого. Ця тенденція стала провідною в проектуванні авторських колекцій, актуалізуючи традиційні та інноваційні підходи і засоби декорування, які набули особливого функційного і змістовного забарвлення, забезпечуючи гармонійну стилістичну цілісність колекцій чоловічого одягу. Як актуальна тенденція, на межі ХХ – ХХІ ст. декоративне оздоблення чоловічого костюму практично вперше опинилось в колі явищ, що викликають зацікавленість дослідників у мистецтвознавчій сфері наукового знання. Теорія дизайну, дизайн-практики, специфіка дизайн-підходів і дизайн-засобів щодо створення авторських чоловічих колекцій і подіумних образів, безумовно, мають потужний потенціал наукового розгляду, залишаючись мало вивченою ланкою наукових студій.

Власне, дисертаційна робота Б. Касса не лише доводить своєчасність та доцільність їх розгляду в найбільш актуальних формах застосування декору, що має прикладний характер. Вона також у теоретичній площині цікава систематизацією типології споживачів і принципів формування асортименту колекцій, та свідчить про безумовно значуще історико-культурологічне підґрунтя проблематики дослідження, обумовлене зростанням ролі декоративно-оздоблювальних елементів як візуальної складової костюмного образу в сучасній індустрії моди. Як зазначає сам здобувач, чоловічий одяг до

цього часу залишається менш «...вивченим у контексті образно-стилістичних та декоративних трансформацій» (с. 19). Активне використання декору, як засобу художньої виразності, ідентифікації та концептуального висловлювання дизайнера, призводить до того, що «...декоративне оздоблення виходить за межі суто функціональних елементів і набуває символічного, образного та комунікативного значення» (с. 19). Це цілком обґрунтовує мету дослідження як реалізацію «комплексного мистецтвознавчого аналізу сучасних дизайнерських підходів та засобів декорування колекцій чоловічого одягу в українському та світовому контекстах» (с. 21). З огляду на що, дисертант розглядає: розвиток чоловічої моди, еволюцію форм чоловічого костюма, види і типи його декоративного оздоблення, характеристики типів споживачів, стилістичні та образні трансформації, їх роль у дизайні колекцій чоловічого одягу, як у світових, так і в українських дизайн-практиках. Цей спектр опрацьованих проблемних питань доводить ґрунтовність і безумовну актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження реалізовано відразу в межах трьох науково-дослідних тем, пріоритетних для кафедри мистецтва та дизайну костюма КНУТД, зокрема: «Н/н 44/21 Дослідження тектонічної структури та художньо-композиційних характеристик костюма в розробці перспективних колекцій одягу» (2020–2024 рр.), «Н/н 46/22 Теоретичні основи дизайну одягу на основі тектонічного підходу» (2022–2023 рр.) та в межах ініціативної науково-дослідної теми КНУТД «0121U113712 Вдосконалення тектоніки побудови форми сучасного одягу на основі дослідження соціальних та культурологічних факторів впливу» (2022–2024 рр.).

Об'єктом дослідження здобувач визначає «авторські колекції чоловічого одягу XX – початку XXI століття» (с. 22). **Предмет дослідження** становлять «сучасні дизайнерські підходи, засоби декоративного оздоблення в авторських колекціях чоловічого одягу» (с. 22), які у представленій роботі «охоплюють XX – початок XXI ст.», як **хронологічні межі дослідження** (с. 22), а також, як зазначено, «окремі аспекти дослідження торкаються

різних періодів історії чоловічого костюма і моди» (с. 22). **Географічні межі дослідження** автор вказує у формулюванні мети дисертаційної роботи (с. 21).

Обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна. Залучення широкої теоретико-методологічної бази, ґрунтовний аналіз зібраних візуальних матеріалів, сформована та впорядкована система їх розгляду свідчать, що об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження корелюють між собою і відповідають заявленій темі дослідження (с. 21-22). Загальні висновки роботи надають вичерпну відповідь на сформульовані завдання (с. 183-187). Здобувач застосовує системний підхід з використанням комплексу загальнонаукових методів дослідження та спеціальних методів мистецтвознавчого аналізу, таких як: емпіричний, теоретичний, історико-хронологічний та історико-порівняльний методи, методи історико-типологічного, образно-стилістичного і художньо-композиційного аналізу, ін. Вірогідність і достовірність наукових положень, результатів та висновків дисертації Б. Касса забезпечені опрацюванням широкого кола джерел.

Обрані методи дослідження, його теоретична та джерельна база забезпечили не лише вирішення поставлених у дисертації завдань, але й **доводять наукову новизну** результатів представленої роботи. Наразі, за змістом, дослідження Б. Касса не лише актуальне, але й перспективне, що доводить, зокрема, те, що у роботі вперше «здійснено цілісний системний аналіз процесу формування сучасних авторських колекцій чоловічого одягу, що поєднує адресне проектування, дизайнерські підходи, художньо-стилістичні аспекти та засоби декорування» (с. 23). У вказаному зрізі дослідження автором також вперше: «...виявлено та узагальнено закономірності еволюції декоративного оздоблення чоловічого одягу в історичній ретроспективі»; визначено «...характерні засоби декорування чоловічого костюма, їхню динаміку, стильові доміанти та сучасні тенденції»; встановлено, що еkleктизм можна розглядати в дизайн-практиках як «системну дизайнерську стратегію в сучасних колекціях чоловічого одягу, яка ґрунтується на поєднанні різночасових, культурних і стильових елементів у межах цілісного образу» (с. 23). Завдяки чому здобувачем уперше

«систематизовано дизайнерські підходи у сучасних авторських колекціях чоловічого одягу та визначено їхню роль у формуванні ідентичності брендів» (с. 23). Наукова новизна результатів дослідження полягає також у встановленні взаємозв'язку та взаємовпливу типології споживачів чоловічого одягу, дизайнерських рішень, стилістики колекцій і стратегій брендів, що обумовлює «принципи формування асортименту чоловічих колекцій як багаторівневого процесу, ...асортиментну політику і потреби цільових груп споживачів» (с. 23), в цілому, в сучасній індустрії моди.

Ключове **теоретичне значення роботи** полягає у «розширенні наукового розуміння дизайнерського підходу як системоутворювального чинника формування концепції авторської колекції одягу» (с. 24). Здобувач виводить принципи взаємної підпорядкованості адресного проектування, дизайн-підходів, авторських концепцій та засобів декорування чоловічого одягу, що «забезпечують індивідуальність, впізнаваність та концептуальну завершеність сучасних авторських колекцій» (с. 24).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх використання у розробці авторських колекцій чоловічого одягу як інструментів «формування цілісної художньо-концептуальної системи» (с. 24) різноманітного асортименту одягу, «...аксесуарів і капсульних серій, де декоративне оздоблення виступає засобом стилістичної ідентифікації та виразності» (с. 24). Результати дослідження також можуть використовуватися «у проєктах візуальної комунікації модних брендів», у різноманітних форматах репрезентативних практик дизайну костюма. Представлені матеріали рекомендовано до застосування в освітньому процесі.

Впровадження результатів дисертації. Апробація результатів дисертаційної роботи здійснена здобувачем шляхом участі в науково-практичних конференціях, що підтверджено публікаціями тез доповідей. Здобувач також має акти впровадження результатів дослідження в навчальний процес і на виробництві власного підприємства (с. 372-373).

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Усі наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, викладено у 14 працях: 4 статті у фахових виданнях

України, 1 розділ монографії, 1 свідоцтво на промисловий зразок, 8 доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, з яких 3 – за кордоном (с. 14-16). Хоч усі публікації у співавторстві, вони повно та адекватно розкривають тему дисертації та її зміст. Автором також обґрунтовано особистий внесок в оприлюднені праці (с. 25).

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її відповідність спеціальності та дотримання принципів академічної доброчесності. Обрана тема дослідження та зміст дисертаційної роботи відповідають спеціальності 022 Дизайн. Зміст і сутність реалізованого дослідження відтворені у назві дисертації та в публікаціях. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 373 с., у тому числі 169 с. основного тексту. Додатки подано на 185 с., а список використаних джерел становить 323 позиції. Дисертація Б. Касса має чітку структуру. Матеріали дослідження викладено логічно та послідовно державною мовою.

Вступ (с. 19-26) містить обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдань; сформульовані наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів; відомості про особистий внесок здобувача, публікації та апробацію результатів дослідження.

Розділ 1. «Аналіз стану наукової розробленості теми, джерельна база та методи дослідження» (с. 27-53) містить розгорнутий і деталізований аналіз джерел за темою роботи, охоплюючи і характеризуючи такі вектори дослідження, як: чоловіча мода, дизайн чоловічого костюму, роль декоративно-оздоблювальних елементів у костюмі в їх взаємозв'язку з формотворчими підходами і стилеутворюючими процесами, вплив різномірних соціокультурних явищ на функційні, конструктивно-композиційні, техніко-технологічні та інші аспекти декору в чоловічому костюмі. Здобувач послідовно доводить, що проблематика декоративно-оздоблювальної складової у створенні fashion-образів, художньо-пластичному оформленні зовнішності чоловіків є актуальною для сучасних дизайн-практик і залишається найменш висвітленою в науковому дискурсі.

Вагомим для дисертації є п. 1.2, де детально охарактеризовано групи опрацьованих джерел та описано методику дослідження.

У Розділі 2. «Засоби декорування чоловічого одягу: еволюція, сучасні тенденції» (с. 54-101) показано еволюцію чоловічої моди, обумовлену трансформацією форм чоловічого костюма та закономірностями його декорування та оздоблення. Здобувач вказує, що ще у XV–XVIII ст. чоловічий одяг виконував переважно репрезентативну та статусну функції, на що впливали складність форм і багатство декору, обумовлені регламентованістю придворного костюма. Натомість, XIX століття стало перехідним від декоративності до практичності в чоловічому костюмі, що підготувало ґрунт для його трансформацій в XX столітті. Значну увагу здобувач приділяє соціокультурному та суспільно-економічному аспектам, що впливали на чоловічу моду. Таким чином, він здійснює аналіз засобів декорування чоловічого одягу в історичній ретроспективі, визначає типові засоби декорування, динаміку їх змін і стильове підпорядкування. У такий спосіб автор логічно підходить до сучасного етапу, який характеризується багато варіативністю декоративно-оздоблювальних елементів чоловічого одягу. Він виявляє, що визначальний вплив на вказану особливість чоловічої моди має тип споживачів та їх запити щодо продуктів моди, на які реагують бренди.

Особливої уваги заслуговує обґрунтування здобувачем еkleктизму в сучасних колекціях чоловічого одягу. Безпосередній аналіз поняття еkleктики: від філософсько-мистецького підходу до стилістичного інструмента індустрії моди, а надалі – трансформації еkleктики у XXI ст. в «системну дизайнерську стратегію», що ґрунтується на свідомому поєднанні різночасових, культурних і стильових елементів у цілісному образі. Це формує нову модель чоловічої ідентичності. Як доводить дисертант, еkleктичний підхід сьогодні є типовим для більшості провідних світових Будинків моди та має місце в творчості українських дизайнерів.

У розділі 3 «Сучасні підходи до формування авторських колекцій чоловічого одягу» (с. 102-182) дисертант розглядає типологію споживачів на основі цільових груп світових і українських брендів чоловічого одягу. Б. Касс розробляє типологію споживачів за рівнем прийняття нових трендів і

обґрунтовує врахування в проєкній практиці споживчої поведінки, мотивацій і соціокультурних факторів, що синхронізуються зі стратегією брендів. За результатами проведеного аналізу реальних практик в Україні та в світі здобувач систематизує домінуючі підходи у створенні авторських колекцій чоловічого одягу на основі їх концепцій, методів проєктування та засобів декорування. Таким чином, він виокремлює серед підходів наступні: акцент на декоративність; модернізовану класику; деконструктивний та концептуальний підходи. Доводить, що процес формування колекції модного чоловічого одягу є комплексним і багаторівневим, поєднує креативність ідеї дизайнера і стратегічне планування. Здобувач встановлює принципи формування сучасних авторських колекцій, які включають їх структуру, асортимент, композиційно-конструктивне вирішення та декоративне оздоблення. Особливої уваги заслуговує визначення специфіки підходів вітчизняних брендів щодо функціональності, комфорту і художньої виразності моделей сучасного чоловічого одягу.

Розділ насичений гарно підібраними зразками робіт зарубіжних і українських дизайнерів, які введено до наукового обігу вперше, та їх детальним аналізом і професійним порівнянням.

У висновках (с. 183-187) підсумовано результати дослідження, висвітлено наукову новизну, окреслено напрямки подальших розвідок.

У додатках наведено ілюстрації, які показово демонструють досліджені процеси та явища в їх історичному контексті та сучасних реаліях.

Представлена дисертація є завершеною самостійною науковою працею та повністю відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 Дизайн.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертаційна робота написана українською мовою. Виклад матеріалу логічний, послідовний, доступний для сприйняття, демонструє фахову підготовку здобувача за відповідною спеціальністю.

Відповідність вимогам академічної доброчесності. Ґрунтовний аналіз тексту дисертації Б. Касса свідчить про відсутність порушення здобувачем вимог академічної доброчесності. У дисертації не виявлено ознак

академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень, що могло б поставити під сумнів самостійний характер виконаної роботи. У дисертації є відповідні посилання на інформаційні джерела у тих випадках, де використано результати досліджень інших авторів.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації. Не заперечуючи актуальність теми дисертації, безумовну наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, все ж варто висловити певні зауваження та побажання:

1. По 2 розділу. В роботі наведено аналіз значної кількості візуального матеріалу, який не вкладається у заявлені хронологічні межі дослідження: у тексті – це з XV, XVI, XVII, XVIII ст. і далі, в ілюстративних додатках – від XVII ст. (с. 221), у табл. А.1. – від 1900-х років (с. 247-248). На думку опонента, в другому розділі роботи варто було б більш детально окреслити назви підрозділів часовими рамками, щоб підкреслити витoki формування, періоди розвитку і суттєвих змін (трансформації) досліджуваних процесів взаємодії та підпорядкованості декоративно-оздоблювальних елементів костюма формоутворенню та стилетворчим тенденціям в чоловічій моді.

2. По 3 розділу. Вважаємо, що за змістом і об'ємом, логікою викладу матеріалу, третій розділ варто було розділити на два повноцінні розділи – 3 і 4, щоб більш чітко виокремити в одному формотворчі принципи і методи, пов'язані з декоруванням як елементом чоловічого костюму. А в іншому – засоби і підходи, що їх обумовлюють. Адже сам автор наголошує на актуальних підходах до створення авторських колекцій чоловічого одягу, які обумовлені загальносуспільною проблематикою і соціокультурним контекстом сучасності. У такому випадку не виникало б питання щодо назв п. 3.2.4. «Деконструкція у створенні колекцій чоловічого одягу» та п. 3.2.5. «Концептуальні підходи дизайнерів у формуванні колекцій чоловічого одягу». Адже деконструкція – це, насамперед, формотворчий метод, що є складовою концептуального підходу. Натомість концептуалізація в формуванні колекцій, переважно, ґрунтується на загальносуспільній проблематиці (гендер, сталість, екологія, інновації тощо) і різних соціокультурних контекстах (вплив субкультур, тенденції до знеособлення).

3. Вважаємо, що здобувачу необхідно було більш чітко розмежувати асортиментні групи чоловічого одягу з точки зору стилю в дизайні, за стильовими ознаками та підпорядкуванням засобів декорування. Саме такий поділ має місце в наведених у додатках результатах опитування споживачів. Однак, у тексті роботи він ніби розчинився за іншими характеристиками чоловічого одягу.

4. Висновки до розділів і загальні висновки потребують скорочення та більшого узагальнення, а також не повинні дублювати одне одного. У цьому контексті варто було б окремі з них подати у вигляді схем, що візуалізують і систематизують результати дослідження.

5. Додатки. Таблиця А.2.(с. 259-262) є свідченням об'єму реалізованого дослідження та його глибини. Вона містить ґрунтовну систематизацію видів декору в дизайні сучасного чоловічого одягу. Серед іншого вказано 3D-друк, але не згадано об'ємні накладні елементи декору і сучасні інноваційні види декорування як-от, до прикладу, напилення з різним ефектом.

6. Звертаємо увагу дисертанта на не зовсім коректне, на наш погляд, використання для аналізу цільової групи споживачів конкретного бренду вбрання представників шоу-бізнесу, особливо, якщо вони є представниками секс-меншин. Навряд чи вони можуть становити типову групу споживачів. Їх костюми, як сценічні образи та іміджева буденність, завжди носять індивідуалізований і персоналізований характер, тому що створені спеціально і, апріорі, містять елементи епатажу – і стильові, і гендерні, і декоративні, оскільки цього вимагає репрезентативність їх діяльності.

7. Дискусійним питанням, на думку опонента, є доцільність винесення у додатках зображень всіх моделей з колекції дизайнера чи бренду у випадку, коли надано посилання на Інтернет-джерело. Достатньо було винести 5-6 найяскравіших образів. Натомість у підписі вказати, який саме підхід вони ілюструють, принципи чи методи. Серед наведених у додатку зображень дійсно є багато тих, що яскраво демонструють різноманітні контексти і дискурси представленого дослідження (образні, гендерні, стилістичні й ін.), зазначення яких могло б посилити значимість результатів дослідження.

Висловлені зауваження, в цілому, не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертаційної роботи, а лише вказують на можливі аспекти її покращення та розширення теми дослідження. Вони не применшують наукову новизну і практичну значущість отриманих здобувачем результатів.

Висновок про дисертаційну роботу

Дисертаційна робота «Дизайн авторських колекцій чоловічого одягу: сучасні підходи та засоби декорування» здобувача ступеня доктора філософії Б.В. Касса виконана на належному науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для спеціальності 022 «Дизайн» з галузі знань 02 «Культура і мистецтво». За актуальністю, практичним значенням та науковою новизною одержаних результатів дисертаційна робота відповідає вимогам чинного законодавства України, передбаченими п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Касс Богдан Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувачка кафедри дизайну тканин та одягу
Харківської державної академії дизайну і мистецтва

Оксана ЛАГОДА